

КОМПЕТЕНТНО-КРЕАТИВНИЙ УЧИТЕЛЬ ЯК ОДИН ІЗ ГОЛОВНИХ ФАКТОРІВ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ШКОЛІ

В статті розглядається проблема інтенсифікації фізичного виховання в школі, визначаються шляхи становлення професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури та формування у них здатності до креативно-інноваційної діяльності, як однієї з передумов оптимізації системи управління фізичним вихованням школярів.

Ключові слова: учитель, фізичне виховання, інтенсифікація, здатність, компетентність, креативність, креативно-інноваційна діяльність.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями.

Фізичне виховання учнів загальноосвітньої школи в сучасних умовах спрямоване на вирішення освітніх, виховних, оздоровчих і просвітницьких задач (Т. Ю. Круцевич, В. Г. Ареф'єв та інші). Сучасний етап розвитку суспільства вимагає перебудови процесу навчання, кінцевою метою якого має стати максимальне розкриття індивідуальних можливостей кожного учня, придбання навичок використання фізичних вправ для вирішення різних задач упродовж всього життя.

Однак, відхилення в шкільній практиці від мети фізичного виховання і зведення його до суто нормативного підходу, що спостерігається в останні роки, як зазначає В. М. Платонов, не тільки суперечить ідеї формування гармонійно розвиненої особистості, але й підсилює і без того критичний стан здоров'я школярів. Фізичне виховання учнів загальноосвітньої школи в сучасних умовах розглядається лише як засіб оптимізації фізичного стану людини, але не інтелектуального й соціально-психологічного розвитку, що значно обмежує можливості цілісного формування особистості. Недостатнє розуміння механізмів реалізації одночасного розв'язання завдань фізичного та духовного вдосконалення змушує фахівців фізичного виховання до переважного розвитку рухової сфери дітей [1].

Перераховані факти вимагають розв'язання цієї загально соціальної проблеми через здійснення вчителем професійно-педагогічної діяльності, спрямованої на вирішення задач системи фізичного виховання з метою забезпечення не тільки тимчасового адаптивного ефекту в фізичному розвитку, але і закладання передумов доцільного і компетентного використання занять фізичними вправами упродовж всього життя. Отже, модернізація системи освіти вимагає конкретних перетворень у фізичному вихованні школярів. Сьогодні діяльність учителя фізичної культури спрямована на вирішення різноманітних задач з метою забезпечення їх фізичного розвитку, фізичної культури особистості, здатності до продуктивної праці й вимагає від вчителя фізичної культури компетентно і творчо використовувати надбані знання, вміння у своїй професійній діяльності, створювати нові варіанти інноваційних технологій в системі становлення фізичної культури особистості учня.

Таким чином, актуальним є питання про якісно новий рівень підготовки майбутніх учителів фізичної культури (компетентно-креативний, здатний до креативно-інноваційної діяльності (КІД)), відповідно до змін суспільних запитів до змісту і характеру їх педагогічної діяльності [2, 3, 4, 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На основі аналізу літературних джерел (М. О. Носко, В. Г. Ареф'єв, Т. Ю. Круцевич, Н. В. Москаленко, О. П. Аксьонова та інші) визначено, що існує велика кількість обґрунтованих підходів до інтенсифікації фізичного виховання в школі: вдосконалення нормативної бази фізичного виховання в школі; обґрунтування підходів та впровадження різноманітних технологій формування мотивації до занять фізичними вправами; вдосконалення навчально-виховного процесу фізичного виховання в школі (способи оптимального відбору змісту, вибору засобів і методів певного виду діяльності (освітньої, виховної, оздоровчої, просвітницької, наукової, управлінської), що забезпечують досягнення необхідного результату); наукове обґрунтування та реалізація певних підходів (наприклад, В. К. Бальсевич, Л. І. Лубишева звертають увагу на необхідність інтеграції системи фізичного виховання і дитячо-юнацького спорту, яке базується на використанні у фізичному вихованні засобів і методів спортивної підготовки за механізмом прийнятних елементів спортивної культури); розробка сучасних педагогічних технологій навчання, оздоровлення, виховання в процесі фізичного виховання школярів та інші.

Успішна реалізація даних підходів в практиці фізичного виховання в школі можлива і залежить від провідної ролі учителя фізичної культури, як одного з головних факторів інтенсифікації фізичного виховання в школі, який володіє не лише великим об'ємом знань, умінь і навичок, але і здібністю до творчості, неординарному вирішенню професійних проблем і як зазначає П. М. Огієнко є оператором пошукової діяльності учнів [6].

Проблема оптимізації професійної підготовки педагогічної праці вчителя фізичної культури як фахівця компетентного, творчого та активного, який на високому рівні володіє новітніми технологіями й методиками навчання, та спроможного здійснювати навчально-виховну діяльність із урахуванням

різноманітних технологій знайшла своє відображення в багатьох наукових працях (О. В. Петунін; Б. М. Шиян; М. О. Носко, О. Й. Ємець; О. В. Тимошенко; П. М. Огієнко, М. М. Огієнко та інші). Важливим аспектом підготовки майбутнього вчителя фізичної культури є забезпечення достатньо високого рівня його практичної готовності, формування інноваційної компетентності (сукупність всіх компетентностей, володіння якими дозволить педагогу здійснювати інноваційну діяльність, орієнтуватися в інноваційному процесі), формування у нього здатності до КІД (здатність проектувати, конструювати і перетворювати окремі складові педагогічної діяльності, доцільно розробляти, моделювати засоби педагогічного впливу та ефективно застосовувати їх в практиці) [3, 5].

Отже, постає питання пошуку дієвих шляхів формування компетентно-креативного учителя фізичної культури, його здатності до КІД, що дозволить оптимізувати систему управління фізичним вихованням школярів та поліпшити ефективність самого процесу фізичного виховання.

Мета дослідження – визначити напрямки становлення професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури та формування у них здатності до КІД, як однієї з передумов інтенсифікації фізичного виховання в школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метою діяльності учителя фізичної культури є сприяння становленню і перетворенню особистості учня, управління процесом його фізичного, інтелектуального і психічного розвитку, формування духовних та морально-вольових якостей. Своєрідність професії вчителя фізичної культури визначається творчим відношенням до своєї професії, а рівень творчості в діяльності педагога відображає ступінь використання їм своїх можливостей для досягнення поставлених цілей і тому творчий характер педагогічної діяльності є важливою її особливістю [7].

Різноманіття педагогічних ситуацій в практичній роботі вчителя фізичної культури, їх неоднозначність вимагає варіативних підходів до аналізу і вирішенню поставлених задач, вибору засобів впливу та доцільне їх використання, що потребує сформованої здатності до КІД, яка включає в себе здатність творчо підходити до конструювання навчального процесу в залежності від ситуації, застосовувати інноваційний стиль мислення, створювати і впроваджувати в практику нові педагогічні технології.

В умовах сучасного українського суспільства і освіти, зорієнтованих на розвиток творчої особистості, вихованої на гуманістичних цінностях з урахуванням надбань національної культури, професійна підготовка вчителів фізичної культури має здійснюватися, окрім іншого, на засадах *компетентності*. Концептуальне положення "Освіта ХХІ століття – це освіта для людини": "...навчальна діяльність повинна не просто дати людині суму знань, умінь і навичок, а сформувати її компетентності". Мова йде про компетентність як про нову одиницю виміру освіченості людини, при цьому увага акцентується на результатах навчання в якості яких розглядається не сума завчених знань, умінь, навичок, а здатність доцільно діяти в різних навчальних, життєвих і проблемних ситуаціях.

Формування чіткого уявлення про креативно-інноваційну сутність професійної діяльності учителя фізичної культури і стійкої мотиваційної спрямованості на творчу діяльність у майбутній професії буде сприяти становленню їх професійної компетентності.

Сьогодні необхідно побудувати таку модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури, яка б дозволила їм розкривати і розвивати свій творчий потенціал, розвивати творчо-інноваційне мислення та здатність проявляти індивідуально-творчий характер на основі високої компетентності.

Для забезпечення професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури необхідним є внесення суттєвих змін:

– у *змістове забезпечення* підготовки майбутніх вчителів фізичної культури (призначення дисципліни, адаптація змісту навчальних дисциплін до сучасних вимог суспільства та відповідно вимог державного стандарту освіти й кваліфікаційної характеристики вчителя фізичної культури);

– у *процесуальну складову* їх підготовки, якій належить дидактичний арсенал педагогічних впливів для формування необхідної моделі майбутнього вчителя фізичної культури (принципи, методи, засоби, методичні прийоми, форми організації занять та форми організації діяльності студентів).

Нами впроваджено в практику підготовки майбутніх учителів фізичної культури деякі педагогічні технології, які сприяють творчій реалізації здобутих у вищому навчальному закладі знань, умінь та навичок; набуттю дослідницького досвіду, індивідуальності, ініціативності та здатності до КІД [2, 3, 4, 5] (табл. 1).

Для забезпечення у майбутніх учителів фізичної культури здатності до КІД необхідно, на нашу думку, створювати наступні педагогічні умови:

– організація відповідного освітнього середовища, що вимагає застосування нових інтенсивних освітніх технологій, творчих підходів до побудови навчального процесу (проблемні, пошукові, дослідницькі, евристичні методи);

– творче використання дидактичного арсеналу педагогічних впливів викладачем (застосування принципу вибірково-варіативної дії дозволяє активізувати пізнавальну діяльність студентів, реалізувати їм свій творчий потенціал за рахунок варіативності дидактичного арсеналу педагогічних впливів та забезпечити спрямованість майбутніх вчителів фізичної культури на саморозвиток і самовдосконалення);

**Деякі творчі підходи для формування здатності
до креативно-інноваційної діяльності майбутніх учителів фізичної культури**

Форми організації занять	Варіанти педагогічних впливів (творчі підходи)
У навчальному процесі	<p>Лекція</p> <ul style="list-style-type: none"> – проблемна лекція; – лекція із заздалегідь запланованими помилками; – лекція-конференція; – лекція-бесіда; – лекція з використанням евристичних методів. <p>Семінарське заняття</p> <ul style="list-style-type: none"> – конспектування першоджерел; – реферати; – впровадження творчих завдань в навчальні дисципліни; – впровадження спецкурсів; – розробка та захист індивідуальних та колективних проектів, технологій, заходів; – розробка та захист особистого освітнього продукту (під час засвоєння навчальних дисциплін, заліків, іспитів); – розробка та наліз конспектів уроку; – завдання пов'язані з практичною діяльністю (проведення та аналіз хронометражу уроку та ін.); – вирішення педагогічних ситуацій; – проведення семінарських занять самими студентами; – використання проблемних методів: 1) імітація пошуку (педагог заздалегідь знає те, що має бути знайдено студентом і підводить його до правильної відповіді); 2) освітній продукт не відомий не тільки студенту, а й педагогу.
У період проходження педагогічної практики	<p>Освітній рівень "бакалавр"</p> <ul style="list-style-type: none"> – аналіз передового педагогічного досвіду вчителя; – вирішення різноманітних дослідницьких завдань (характеристика рухового режиму учнів; діагностики та аналізу рівня розвитку рухових якостей дітей; розробка кількох варіантів планів-конспектів проведення нестандартних уроків з наступним колективним обговоренням, методичні розробки до уроку фізичної культури та інші). <p>Освітній рівень "магістр"</p> <ul style="list-style-type: none"> – розробка та проведення різних форм занять (лекція, практичне, семінарське заняття) з використанням варіативних завдань (проведення з застосуванням інтерактивних технологій, евристичних задач (частково-пошукового методу), методу "круглого столу" та інше); – розробка дидактичного забезпечення певного навчального предмету (виготовлення наочності, роздаткового дидактичного матеріалу, методичних розробок до семінарського чи практичного заняття та інше); – педагогічний аналіз проведений іншими студентами (з використанням рефлексивних технологій (рефлексивна мішень, рефлексивний круг, "Ланцюжок побажань") та інтерактивного методу оцінювання); – проведення студентських тематичних конференцій (семінарів) на кафедрах, факультеті, де організаторами мають бути студенти магістри (робота у творчих групах); участь у засіданнях кафедри з науковою доповіддю за результатами магістерської роботи (круглий стіл, метод ситуативного моделювання (професійно-рольова гра захисту магістерської роботи) та інше) тощо.
У поза аудиторній роботі	<ul style="list-style-type: none"> – наукові гуртки та проблемні групи; – предметні олімпіади; – конкурси на кращу наукову роботу; – проведення студентських тематичних конференцій; – проведення тематичних наукових семінарів; – дискусії з педагогами-новаторами.

– застосування творчо-продуктивного діяльнісного підходу у здобутті знань студентами (від засвоєння ЗУН – до формування на їх основі базових компетентностей сучасного спеціаліста та здатності до КІД);

– педагогічна діяльність викладача має бути побудована на педагогіці творчого співробітництва;

– гармонійне поєднання всіх форм організації занять, спрямованих на творче мислення студентів – студент шукає власне розв'язання проблеми, вміє по-новому підійти до її вирішення, вміє бачити нові проблеми, здатний висловити ідеї, має оригінальність мислення (єдності пізнавальної, дослідницької та практичної діяльності).

Таким чином, дане спрямування дозволяє змінити акценти в підготовці майбутніх учителів фізичної культури, з накопичення ними педагогічних компетентностей розуміння шляхів дієвого застосування їх в практиці до сформованої здатності креативно-інноваційної діяльності та підвищення ефективності процесу фізичного виховання в школі.

Висновки. Встановлено, що одним із головних факторів інтенсифікації процесу фізичного виховання в загальноосвітній школі слід вважати учителя фізичної культури, який має якісно новий рівень підготовленості компетентно-креативний, здатний до креативно-інноваційної діяльності. Для досягнення необхідної здатності до КІД необхідно змінити акценти в підготовці майбутніх учителів фізичної культури з накопичення ними педагогічних компетенцій до дієвого їх застосування в практиці у змінних умовах освітнього простору (реалізація компетентнісного та діяльнісного підходів, домінування інтегрованих цілей навчання над предметними).

Перспективою подальших розвідок у даному напрямі є розгляд низки проблем, пов'язаних зі шляхами і засобами удосконалення дидактичного забезпечення підготовки майбутніх учителів фізичної культури в напрямку забезпечення розвитку креативно-інноваційної здатності.

Використані джерела

1. Круцевич Т. Зміст і засоби програми інтегрованого розвитку рухових та моральних якостей дітей старшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання / Т. Круцевич, Н. Пангелова // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : Збірник наукових праць. – Луцьк : ВНУ імені Лесі Українки, 2012 – №3 (19). – С. 157-162.
2. Лисенко Л. Л. Система дослідницької роботи майбутніх фахівців з фізичної к ультури як основа розвитку їх креативно-інноваційних здібностей // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : Збірник наукових праць. – Луцьк : ВНУ імені Лесі Українки, 2012 – №3 (19). – С. 79-83.
3. Лысенко Л. Л. Удосконалення дидактичного забезпечення підготовки майбутніх учителів фізичної культури в аспекті розвитку здатності до креативно-інноваційної діяльності // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка [текст] Випуск 112 / ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка; гол. ред. Носко М.О. – Чернігів : ЧНПУ, 2013. (Серія: педагогічні науки) – С. 164-168.
4. Носко Н. А. К вопросу о проблеме креативно-инновационной подготовки будущего специалиста по физической культуре / Н. А. Носко, Н. Н. Огиенко, Л. Л. Лисенко // Пути повышения качества профессиональной подготовки педагога: материалы Международной науч.-практ. конф. г. Мозырь, 29-30 марта 2012 г. – Мозырь: УО МГПУ им. И. П. Шамякина, 2012. – С. 77-78.
5. Огиенко М. М. Формування науково-педагогічного світогляду особистості як основи професійної підготовки фахівців в галузі фізичної культури та спорту // Вісник ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка. – Чернігів : ЧНПУ, 2011. – № 86 (том 2) – С. 398-403.
6. Огиенко П. М. Вчитель як оператор біокібернетичної системи "вчитель – учень – середовище" // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. – Випуск 16: Серія: педагогічні науки: Збірник. – Чернігів: ЧДПУ імені Т. Г. Шевченка, 2002. – С. 47-49.
7. Слостенин В. А. Педагогика : учебник для студ. высших пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов. – М. : Издательский центр "Академия", 20011. – 380 с.

Lysenko L.

COMPETENT-CREATIVE TEACHER AS ONE OF THE MAIN FACTORS OF INTENSIFICATION PHYSICAL TRAINING IN SCHOOL

The article discusses the problem of the intensification physical training in school, determines the way of forming professional competence of future teachers of physical training and the formation of their ability to creatively innovation activity as a prerequisite for optimization the system of management pupils physical training.

Key words: *teacher, physical training, intensification, ability, competence, creativity, creatively innovation activity.*

Стаття надійшла до редакції 18.09.2014 р.